

Prof. dr hab. Krzysztof Tomasz Witczak
Uniwersytet Łódzki
Wydział Filologiczny
Katedra Filologii Klasycznej

**Opinia o dysertacji doktorskiej pani mgr Weroniki Kamoli-Uberman
pt. *New Life of Old Words. Contrasting etymologies of English
and Polish Fantasy Character Class Terms (Gdańsk 2022)***

Dysertacja doktorska pani mgr Weroniki Kamoli-Uberman, napisana w języku angielskim, obejmuje ogółem 282 strony i zawiera wstęp, trzy rozdziały problemowe, podsumowanie wraz z konkluzjami, bibliografię i inne użyteczne dodatki (m.in. listę tablic, rysunków, streszczenie angielskie i polskie, apendyksy).

Autorka podjęła ciekawy i wielowątkowy problem kształtowania się angielskiej i polskiej terminologii, związane z fantastyką (głównie widzianą przez pryzmat popularnych gier komputerowych lub planszowych), dzięki którym stare słowa (wydawałoby się już zupełnie zapomniane i rzadko używane) zyskały „nowe życie”, gdyż trafiły do leksyki młodzieżowej, a tym samym odzyskały popularność często w nieco odmiennym kształcie i charakterze. Autorka analizuje krok po kroku angielskie i polskie nazwy działacza (*nomina agentis*) z zakresu szeroko pojętej fantastyki. Wziąwszy pod uwagę jedenaście gier fantasy i RPG (używanych w wersji angielskiej i polskiej) autorka wydzieliła 28 angielskich i 33 polskich apelatywów, występujących w co najmniej dwóch grach, które uporządkowała w trzy podstawowe klasy osób działających (czarodziejów, wojowników i przestępców). Poszczególne pary (odpowiedniki angielsko-polskie, np. wizard / czarodziej; sorcerer / czarownik; druid / druid; shaman / szaman; knight / rycerz, archer / łucznik; hunter / łowca; ranger / tropiciel; rogue / łotr; assassin / zabójca; thief / złodziej; troubadour / trubadur) omówiono w ujęciu kontrastywnym, biorąc pod uwagę ich ekwiwalencję semantyczną i pochodzenie etymologiczne (czasami zbieżne, czasami zupełnie rozbieżne).

Rozdział I (s. 12–64) stanowi podbudowę teoretyczną, przedstawiającą przede wszystkim podstawowe założenia badań historyczno-porównawczych i etymologicznych, sięgających aż do rekonstruowanego prajęzyka indoeuropejskiego, oraz związłą charakterystykę fantasy jako gatunku literackiego.

Metodologiczny rozdział II (s. 66–93) opisuje zebrany zasób słownictwa związanego z bohaterami gatunku fantasy, przedstawia wybraną przez doktorantkę metodologię, klasyfikację materiału leksykalnego oraz zasady jego racjonalnego uporządkowania. Pod względem metodologicznym praca nawiązuje do słowników etymologiczno-semantycznych, tworzonych albo dla potrzeb jednego języka (typu DESLI = M. Alinei, F. Benvenuto, *Dizionario etimologico-semantico della lingua italiana*, Bologna 2015), albo jednej rodziny językowej (np. C. D. Buck, *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Language*, Chicago – London 1988 [1949]). Nowością jest zastosowanie ujęcia kontrastywnego, ograniczonego semantycznie do polsko-angielskich nazw działacza.

Najważniejszą rolę w omawianej dysertacji doktorskiej odgrywa rozdział III (s. 95–242) o charakterze wybitnie analitycznym. Autorka wprowadza trojakią klasyfikację analizowanych nazw działacza, wyróżniając trzy typowe klasy postaci występujących w grach komputerowych i planszowych: (1) czarodziejów (*spellcaster characters*), (2) wojowników (*fighter characters*), (3) przestępców (*rogue characters*). Każdą nazwę działacza, zaliczoną do tych trzech klas, analizuje przy zastosowaniu jednolitej, z góry ustalonej zasady. Najpierw omawia semantykę wyrazów podawaną w słownikach normatywnych, uwzględnia ponadto synonimy oraz najstarsze ich użycia. Sięga do etymologii staroangielskiej, pragermańskiej i praindoeuropejskiej w przypadku słów angielskich rodzimego pochodzenia, a także odtwarza genezę ich polskich odpowiedników. Śledzi losy zapożyczeń, głównie klasycznego (grecko-lacińskiego) lub orientalnego pochodzenia. Na tej podstawie rekonstruuje prapadawą semantyką wyrazów angielskich i polskich, a następnie odtwarza zmiany semantyczne obserwowane w poszczególnych fazach rozwoju tych języków od czasów prehistorycznych aż do współczesności. W poszczególnych artykułach hasłowych doktorantka imponuje nie tylko wszechstronną wiedzą i orientacją w zakresie badań diachronicznych, lecz także wyjątkową precyzją analizy etymologiczno-semantycznej.

Dokonania i wnioski zostały podsumowane w rozdziale „Overview and Conclusions” (s. 243–258). Ostateczne konkluzje odnoszą się do dostrzeżonej nieadekwatności angielskich i polskich nazw działaczy. Bywają takie przypadki, że angielskiemu terminowi odpowiada tylko jeden odpowiednik (np. *hunter* / łowca, *thief* / złodziej, *bard* / bard). Częściej się zdarza, że mamy dwa lub więcej odpowiedników (np. *ranger* / tropiciel vs. strażnik, *rogue* / łotr, łotrzyk, zbój, rozbójnik; *assassin* / zabójca, skrytobójca). Za wyjątkowo problematyczną autorka uznaje klasę czarowników, zwłaszcza w zestawieniu z definicjami słownikowymi. Nie ulega wątpliwości, że sformułowane przez doktorantkę finalne wnioski są w pełni przekonujące.

Załączona bibliografia (s. 260–272) zawiera m.in. dwa artykuły opublikowane przez autorkę na łamach czasopisma „Beyond Philology”, wyróżnionego na aktualnej liście ministerialnej (40 punktów). Artykuły p. mgr Weroniki Komali-Uberman opublikowano odpowiednio w 2018 i 2021 roku. Autorka korzystała z opracowań leksykalnych oraz słowników etymologicznych, przede wszystkim (choć nie tylko) odnoszących się do języka angielskiego i języka polskiego. Nie dostrzegłem większych braków bibliograficznych poza cytowanym wyżej słownikiem C. D. Bucka (1949), który zawiera tylko nieliczne analizowane apelatwy angielskie, często zestawione z zupełnie innymi odpowiednikami polskimi, np. (11.57) thief / złodziej, (22.18) priest / ksiądz, (22.43) witch, sorceress / czarownica, strzyga; względnie występujące bez odpowiednika polskiego, np. (22.183) monk.

Jako filolog klasyczny zwróciłem uwagę na latynizmy lub greczyzmy, które trafiły niezależnie do języka angielskiego i polskiego (np. barbarian / barbarzyńca < łac. *barbarus* m. ‘barbarzyńca, cudzoziemiec’, adi. ‘barbarzyński, zagraniczny, obcy, surowy, nieokrzesany, dziki, okrutny’ < gr. βάρβαρος), a także celtyzmy rozpowszechnione za pośrednictwem języka łacińskiego (np. *druid* < łac. *druida* m. ‘kapłan i mędrzec galijski (celtycki)’, *bard* < łac. *bardus* m. ‘pieśniarz, śpiewak, poeta u Gallów, bard’ < gal. **bardos* m. ‘pieśniarz, śpiewak’). Terminy te uległy odnowieniu (uzyskały „nowe życie”) nie tylko dzięki grom komputerowym i planszowym, lecz także dzięki komiksom (stworzonym przez R. Goscinny’ego oraz A. Uderzo) oraz filmom, w których galijski bohater Asteriks i jego nieodłączny przyjaciel Obelix odgrywają główną rolę. Nie dostrzegłem żadnych błędów w etymologicznej analizie słów obcego (zwłaszcza klasycznego) pochodzenia, co niewątpliwie bardzo dobrze świadczy o warsztacie badawczym doktorantki.

Jestem przekonany, że dysertacja doktorska pani mgr Weroniki Kamoli-Uberman spełnia wszystkie kryteria stawiane rozprawom doktorskim, tak jak to zostało ujęte w odpowiednim rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (obecnie Ministra Edukacji i Nauki) w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora. **Wnioskuje zatem o dopuszczenie doktorantki do kolejnego etapu przewodu doktorskiego.**

prof. dr hab.
Krzysztof Tomasz Witczak

Katedra Filologii Klasycznej UŁ
[Krzysztof Tomasz Witczak]

Łódź, 22 kwietnia 2023 r.